

Իրինե Շուրիթիձե

*Քաղաքացիական ինտեգրման և ազգամիջյան
փոխհարաբերությունների կենտրոն*

**ԵՐԿՐՈՐԴ ԼԵԶՎԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ**

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

Ելնելով արդի աշխարհում երկրորդ կամ օտար լեզվի ուսուցման հարցի հրատապությունից՝ բազմաթիվ հետազոտություններ են անց կացվում, որոնց արդյունքներն ունեն ինչպես իրենց կողմնակիցները, այնպես էլ, ընդդիմախոսների մի ամբողջ բանակ ... Չնայած, փաստ է. ժամանակակից մարդկանց առջև դրված սոցիալ-տնտեսական պահանջներին զուգահեռ երկրորդ լեզվի ուսանում-ուսուցումը, անվիճելիորեն, առանձնահատուկ կարևորություն է ձեռք բերում ...

Հոդվածում կներկայացվի երկրորդ լեզվի ուսուցման հարցը մեծահասակների տարիքային խմբի կտրվածքում: Կներկայացնենք այն հիմնական ռազմավարությունները /մեթոդները/մոտեցումները, որոնք այս կամ այն չափով ընդհանուր են տարբեր տարիքային խմբերի համար, թեպետ այնքան կարևոր են այն մարդկանց համար, որոնց առջև երկրորդ լեզվի ուսուցման անհրաժեշտությունը դրվեց համեմատաբար մեծ տարիքում, քան այդ երաշխավորված է տարբեր հետազոտությունների և դիտարկումների հետևանքով:

Ներածություն

Մեր ամենօրյա կյանքում երկրորդ լեզվի թե ընդհանրապես օտար լեզվի ուսանման աճող պահանջմունքը լեզվաբանության բնագավառի զարգացմանն էլ ավելի մեծ կարևորություն է տալիս: Լեզվի հետազոտողների առջև հարց է դրվել՝ ինչ ճանապարհով, մեթոդներով և ռազմավարություններով է հնարավոր նվաճել երկրորդ լեզվի ուսուցման ժամանակ նախանշված նպատակները: Գոյություն ունեն բազմաթիվ հանգամանքներ, որոնք հիմնականում սահմանում են լեզվի ուսուցման արդյունքները: Այս հանգամանքներից առանձնապես կարևոր են տարիքային առանձնահատկությունները, սոցիո-մշակութային միջավայրը,

զենետիկան, անհատական ճանաչողական կարողությունները և այլն, սակայն բոլոր դեպքերում հանգուցային հարցերից են ուսուցման մեթոդիկան, մոտեցումները և ռազմավարությունները, որոնց հիմնական էությունը այս կամ այն չափով բոլոր անհատների համար միանման է, չնայած տարբերվում է ձևը և բովանդակությունը՝ համաձայն նախանշված նպատակների և անհատական յուրահատկությունների:

Տվյալ հոդվածը քննարկում է երկրորդ լեզվի ուսանման ռազմավարությունները, որոնք, ինչպես արդեն նշեցինք, եզակի չեն, թեպետ, կարևորագույն բաղադրամաս են լեզվի ուսանում-ուսուցման գործընթացում:

Մինչև անմիջապես հոդվածի գլխավոր թեմային անցնելը, հենց

ներածականում կսահմանագատենք «երկրորդ լեզու» և «օտար լեզու» տերմինները, քանի որ հաճախ տեղի է ունենում այս տերմինների նույնացում և շփոթում: Այս երկու հասկացությունները իրարից տարբերվում են իրենց էությանը և նշանակամբ, չնայած նրան, որ որոշ ասպեկտներում նրանք համընկնում են:

Մարդիկ երկրորդ լեզուն սովորում են՝ ելնելով ամենօրյա հաղորդակցության կարիքներից, այն դեպքում, երբ օտար լեզուն այս գործառույթը պակաս ունի և առավելապես կիրառվում է ոչ ամենօրյա գործունեության համար, իսկ ավելի հաճախ բարձր ակադեմիական նպատակների համար (Մատուռուկա, Իվանս, 2004): Օրինակ, Վրաստանում բնակվող ոչ վրացի բնակչության համար անգլերենը, գերմաներենը և եվրոպական այլ լեզուներ հանդիսանում են **օտար լեզու**, քանի որ այդ լեզուները չունեն ամենօրյա հաղորդակցության գործառույթ Վրաստանի ոչ մի տարածաշրջանում, այն դեպքում, երբ վրաց լեզուն նրանց համար երկրորդ լեզու է, քանի որ այն պետական լեզու է և պարտադիր է նրա իմացությունը Վրաստանում բնակվող բոլոր քաղաքացիների համար՝ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում սովորելու, մասնավոր կամ հանրային հատվածում աշխատելու և, ընդհանրապես, երկրի սոցիո-մշակութային կյանքի մեջ ներգրավվելու համար:

Հոդվածի նպատակն է ներկայացնել երկրորդ լեզվի ուսուցման ռազմավարությունները, որոնք հետաքրքիր կլինեն առանձնապես մեծահասակներին՝ երկրորդ լեզվի ուսուցման գործընթացը հետաքրքիր և արդյունավետ վարելու համար: Հատկանշական է, որ ուսուցման ներկայացված ռազմավարությունները

հնարավոր է կիրառել փոքր տարիքային խմբի լեզու սովորողների համար, թեպետ, մեծահասակների մեջ հաջողության հնարավորությունն անհամեմատ բարձր է, նրա նախատեսամբ, որ մեծահասակը ինքը կարող է ակտիվ մասնակցել կոնկրետ ռազմավարությունների ընտրությանը՝ լեզու սովորելու ընթացքում ծագած դժվարությունների, սեփական անհատական հնարավորությունների և նրա առջև դրված ապագայի պլանների նախատեսամբ:

Մեծահասակների շրջանում լեզվի ուսուցման անհրաժեշտությունը և հնարավորությունները

Մարդկության զարգացումն անդառնալի է դարձնում փոփոխականության գործընթացը մարդկանց գոյության ցանկացած բնագավառում, ընդհանուր առմամբ ուսանում-ուսուցման գործընթացը ևս բացառություն չէ: Փոխվում են ուսանման մեթոդները/ռազմավարությունները, ըստ նրա, թե ինչ որոշակի նպատակներ են դրվում մարդկանց առջև: Անփոփոխ է միայն երկրորդ կամ օտար լեզվի հանդեպ ուսանման պահանջունքը ցանկացած սոցիո-մշակութային խմբի ներկայացուցիչների համար:

Վերջին տարիներին անցկացված հետազոտությունների մեծ մասն ապացուցում է փոքր տարիքում լեզու սովորելու առավելությունը: Այս տեսության աջակիցները ծնողներին կոչ են անում, որ երկրորդ կամ օտար լեզվին երեխայի հարմարեցումը տեղի ունենա դեռ մոր փորի մեջ եղած ժամանակվանից: (<http://www.sciencedaily.com/releases/2010/02/100216142330.htm> <<http://www.sciencedaily.com/releases/2010%20/02/100216142330.htm>>) Թեպետ, մի բան է, թե ինչն է ավելի լավ և մեկ այլ բան՝ ինչ հնարավորություններ գոյություն ունեն

նրա համար, որ լավագույնը ներդնես պրակտիկայում: Ելնելով նրանից, որ փոքր տարիքում անչափ շատ խոչընդոտներ գոյություն ունեն երեխային լիարժեք լեզու սովորեցնելու համար, վերջին շրջանում հրատապ է դարձել երկրորդ կամ օտար լեզվի ուսանում-ուսուցումը մեծահասակներին: Որոշ չափով, այդ պայմանավորել են սոցիալ-քաղաքական պահանջմունքները հասարակության հանդեպ, ինչը ենթադրում է լեզվի ուսանում ակադեմիական նպատակների, կարիերային առաջընթացի, կամ, ընդհանրապես հանրայնացման և ակտիվ քաղաքական ներգրավվածության համար:

Մեծահասակների համար լեզու սովորելը, ինչպես արդեն նշեցինք, հիմնվելով հետազոտություններով հիմնավորված արդյունքների վրա, չունի այնքան դրական բնութագրիչ, ինչպես այդ փոքր տարիքային խմբի դեպքում է, թեպետ ելնելով հասարակության մշտական զարգացման անհրաժեշտությունից, մի քանի կարևոր հանգամանք կարող ենք վերածել մեծահասակների կրթության առավելության և այդ կտրվածքում քննարկել երկրորդ լեզվի տիրապետման գործընթացում: Օրինակ, մանկավարժը կարող է ուսուցման ռազմավարությունների ընտրության գործընթացի մեջ ակտիվորեն ընդգրկել լեզու սովորողին, նրա հետ միասին կազմի ուսումնական պլան և անհատական ինքնագնահատման գործիք լեզու սովորողի համար, որը կնպաստի նրա մոտիվացիայի հզորացմանը, որն անհատի մեջ տարիքի ավելացման հետ ինքնըստինքյան ձևավորվում է և հզորանում: Տվյալ տարիքային խմբի ներկայացուցիչների մեծ մասն արդեն սեփական ցանկությամբ և նախօրոք

սահմանված նպատակներով է սկսում լեզու սովորել, ինչը լեզվի ուսանում-ուսուցման գործընթացը դարձնում է հետաքրքիր և արդյունավետ: Մեծահասակների մեջ առանձնապես արագ է տեղի ունենում հաղորդակցական լեզվի տիրապետումը, թեպետ, անհատական կարիքներից ելնելով, ակադեմիական նպատակների համար լեզու սովորելը ևս ժամանակի համեմատաբար կարճ հատվածում ոչ այնքան էլ հազվադեպ չէ մեր առօրյա կյանքում: Չի կարելի այստեղ չնշել մայրենի լեզվի դերը երկրորդ լեզվի տիրապետման գործընթացում, ինչը որպես մեծահասակներին լեզու ուսուցանելու ևս մեկ կարևոր դրական գործոն կարող ենք քննարկել: Նկատի ունենք մայրենի լեզվից ունեցած բառապաշարի, քերականական կառույցների, նաև ընդհանուր գրագիտության և կրթության մակարդակի որպես «շինանյութ» օգտագործումը երկրորդ լեզվի ուսուցման ժամանակ, ինչի հնարավորություն տալիս է չափահասության տարիքային շրջանը:

Երկրորդ լեզվի ուսուցման ռազմավարությունները

Հոդվածի այս մասը վերաբերում է երկրորդ լեզվի ուսուցման հիմնական ռազմավարություններին, որոնք ամենից շատ կարող են կիրառել լեզու սովորելու գործընթացում դեռահասները կամ մեծահասակները, իրենց կոնկրետ նպատակներին և խնդիրներին համապատասխան:

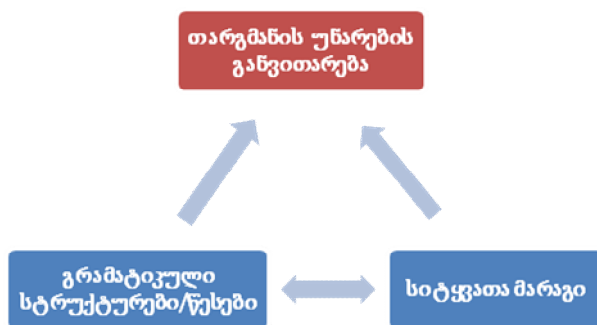
Թարգմանական-քերականական մեթոդ (Grammar-Translation Method)

«Թարգմանական-քերականական մեթոդը երկրորդ կամ օտար լեզվի ուսուցման ժամանակ այնպիսի մեթոդ է, որը լեզվի ուսուցման գործընթացի համար հիմնականում կիրառում է

ობრდმანობჟანს და ჭერასკანასკნანს კანობჟნებრჲ ვრას ჰჲმანვადას კათჲვობჟონსებრ» (ნჲჯარგუა, წმჲოთ, 2002).

აჲს მწობგრდნ წვრთყაჲთმ კანობრენს კჲრათვობმ ჲრ გუნთ თასანჲნსებრთრგ რარობმ კათჲნებრენს და ჰობსარენს ჲეგონებრთობრდგანსებრთობრ დასმარ დას, ჲლნსებრდნ რრას ჲობჟონსჲგ, ავლენჲ ჯასთ კთბმნობრდვად ჲრ კარბკალთობ და გრენობ კარბობჟონსებრჲ გარგავმანბრ, ჭანს ჰარბობრდგასკანს კარბობჟონსებრჲ: ჯნსგ თვჲალ მწობგრდნ მჲასკთბმნანსჲ კჲნსებრდნ ყაჲანსანასვბრბეგ ავლენჲ თბჲ ვლერბნსკალჲ ფობჲარჲნობრდნ

რნასკანს მობთბგმანს მწობგრდნ (NATURAL APPROACH), თრნს ავლენ ჲბჲთარბობჟონს ჲ ანობმ ჲთობსასკანს ჲეგვჲ კარგავმანს ვრას: ჲსთობრდმანასკანს-ჭერასკანასკნანს მწობგრდნ, ყარასკთჲკაჲჲ მწბ მასბრ თობგობრდვად ჲობრდმანასკანს კარბობჟონს კარგავმანბრ კთბნკრენთ ვარბობჟონსებრდნ აჲნ რათასყაჲარბჲ და ჭერასკანასკნანს კათობჟნებრჲ კჲრათობჟანბრ, თრბნსგ ჲეგობ სთვბობრდნ თჲრასყბთობმ ჲ ჲრკრბობრდნ ჲეგვჲ თობსანმანს გობრდნსბავგობმ:

ათობჲთ-ლბეგვარასკანს მწობგრდნ (Audio-Lingual Method)

ათობჲთ-ლბეგვარასკანს მწობგრდნ ჰჲმანვობმ ჲ რჲჲსებრდნრჲსთასკანს თნსთობჟანს ვრას, თრდნ ჯასთ რნგჲჲსარბობჟონსებრ თბნს თობგასკჲ თობრდგმანს მწობგრდნ ჰსთ (Direct Method): აჲს მჲობრჲსასკანობჟონბრდნ კაჲანობმ ჲ ჰსთსკალებრმ. ჲეგობ სთვბობრდნ რნსბავგობმ მასრენსჲ ჲეგვჲ კჲრათობჟონბრდნ ყბსთრ ჲ ნვადგავგობსჲ ჰასგვჲ და ჰარბობრდგასკანობჟონბრდნ და მთასბობრდობჟანს კნსთრბნსავგობმბრდნ ყბსთრ ჲ თნბრ თბნსნას სთვბობრდნ ჲეგვჲ ვრას: სთრ რათასყაჲარბრ და ჭერასკანასკნანს კანობნსებრდნ ყბსთრ ჲ თობრდგანსებრნს ყარბ და ჰასკანასჲჲს ნყასთასკაჲჲს ჲეგვბრდნ (target language):

ლბეგვჲ თობრდგმანს გობრდნსბავგობმ ჭერასკანასკნანს თრბრჲ ათბავბავობმბრდნ რნობრდნ ჲ ათობჲთ-ლბეგვარასკანს

მწობგრდნ, ჲნსკნ რრანს თარბერასკანობმ ჲ თობგასკჲ თობრდგმანს მწობგრდნ, თრნს ავლენ ჲბჲთარბობჟონს ჲ ანობმ ჰარბობსთ რათასყაჲარბჲ ვრას:

ნობგასკჲ მწობგრდნ (The Direct Method)

ნობგასკჲ მწობგრდნ კასმ, ჲნსკყბს აჲნ ჰადასჲ ჰჲბჲთასკანობმ ჲნს რნასკანს მობთბგმანს მწობგრდნ, ავლენჲ კთბმნობრდვად ჲ ჲეგვჲ მასჲსინს გჲთბებრდნ, ჭანს ჲეგვჲ ჭერასკანასკნანს ჲბს აჲლ კათობჟნებრჲ ჲთრბყაჲჲს ჲმასგობჟანბრ, თრბ ჰჲმანასკანს ნყასთასკანს ჲ ჲეგობ სთვბობრდნ ნებრთბწმ ასმრბობჟონსამბრდნ თბყაჲ გობრდნსასკანს და ჰარბობრდგასკანს თგთასკარ ჲეგვასკანს თარბრბრჲ თობსანობმნს თობგობრდნებრ: ჲეგვჲ თობრდგმანს ნმანს მობთბგობმბრდნ არნსთჲანს წვრთყაჲთობმ რნსბავგობრდნ ჲნგობსთრავგმანს გობრდნსბავგობნებრჲ არბდაგანსებრ ჲრ, თრნს

ուղղված էր գործնական գիտելիքի ձեռքբերմանը:

Ելնելով անվանումից, այս մեթոդի հիմնական սկզբունքը երկրորդ լեզու ուսուցանելիս այն բնական մոտեցումների կիրառումն է, որ տեղ ունի մայրենի /առաջին լեզվի ուսանման ընթացքում: (<[FB4/anglistik/multhaup/methods_elt/4_direct_method.htm\).](http://www2.uni-wuppertal.de/>http://www2.uni-wuppertal.de/></p>
</div>
<div data-bbox=)

Ներկայիս դրությամբ այս մեթոդը լայնորեն կիրառվում է տարբեր օտար և երկրորդ լեզվի ուսանման ընթացքում, որը ենթադրում է հաղորդակցության համար պարտադիր արտահայտությունների և նախադասությունների ուսանում՝ առանց քերականական կանոնների խորը վերլուծության:

Այս մեթոդը կիրառվում է ամենօրյա գործնական հաղորդակցական լեզուն սովորելու համար և հիմնականում ծառայում է խոսելու կարողությունների զարգացմանը, ի տարբերություն թարգմանական-քերականական մեթոդի, որը կողմնորոշված է լեզվի խորքային ուսանմանը և ակադեմիական կարողությունների զարգացմանը:

**Հաղորդակցական մոտեցում
(Communicative Approach)**

Հաղորդակցական մոտեցումը հանդիսանում է տարբեր մեթոդների միասնություն և 70-կան թվականներից է սկսում զարգանալ: Ինչպես մատնանշում է անվանումը, այս մեթոդը հիմնականում կիրառվում է հաղորդակցական կարողությունների զարգացման համար: Այս մոտեցման կողմնակիցները մեթոդի հիմնական արժանիք են համարում այն, որ լեզու սովորողին հնարավորություն է տրվում ազատ արտահայտել իր մտածածը, թեկուզ ասածը պարունակի

որոշակի քերականական կամ այլ տիպի սխալներ, այսինքն՝ հիմնական շեշտադրությունն արվում է նրա վրա, որ ունկնդրին հասցնես քո մտածածը: Տվյալ մեթոդի հակառակորդները համարում են, որ այսպիսի մոտեցումը նպաստում է սխալների անտեսմանը և անհնար է դարձնում լեզվի լիարժեք յուրացումը:

(<[**Եզրակացություն**](http://www2.uni-wuppertal.de/>http://www2.uni-wuppertal.de/>FB4/anglistik/multhaup/methods_elt/6_communicative_language_teaching.htm>) Այս մոտեցման համաձայն, լեզվի դասավանդման ընթացքում կողմնորոշումն արվում է կապակցված խոսքի վրա և ոչ թե՝ քերականական և բառապաշարային սխալների:</p>
</div>
<div data-bbox=)

Որպես եզրակացություն, կարելի է ասել, որ լեզու սովորելը ցանկացած տարիքում հաղթահարելի գործընթաց է, թեպետ գլխավորը ճիշտ ուղղությունն է և մոտիվացիան՝ նպատակին հասնելու համար:

Մեծահասակության շրջանում լեզու սովորողն այս կամ այն չափով արդեն ունի սահմանված որոշակի նպատակներ, ինչի համար սովորում է լեզուն: Հենց դրա նախատեսմամբ, նա կարող է ակտիվ մասնակցել մանկավարժի հետ այն մեթոդների և մոտեցումների ընտրությանը, որը նրա ապագայի պլաններին ավելի է համընկնում: Լեզու սովորողի տարիքը չափահասության շրջանում հնարավորություն է տալիս սովորելու նյութը և մեթոդիկան հարմարեցնել կոնկրետ նպատակների, ինչը նկատի ունի հաղորդակցական /ամենօրյա և ակադեմիական լեզուների միջև ընտրություն անել:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- Մատսուոկա, i vans, 2004 - Matsuoka, Evans , 2004 - Matsuoka. R ., & Evans, D.R. 2004.,
Socio-Cognitive Approach in Second Language Acquisition Research
(http://www.ncn.ac.jp/04_for_medical/kiyo/ar/2004jns-ncnj04.pdf)
- Ռիչարդս, Ռոջերս, 1986 - Richards , Rodgers , 1986 - Richards, J. C., & Rodgers, T. S. 1986. .
Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press
- Ռիչարդս, Շմիդտ, 2002 - Richards, Schmidt , 2002 - Richards, J. C., & Schmidt, R. 2002, . *Long-
man Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Pearson Education Limited.
<http://www.sciencedaily.com/releases/2010/02/100216142330.htm>
http://www.ncn.ac.jp/04_for_medical/kiyo/ar/2004jns-ncnj04.pdf
http://www2.uni-wuppertal.de/FB4/anglistik/multhaupt/methods_elt/4_direct_method.htm
http://www2.uni-wuppertal.de/FB4/anglistik/multhaupt/methods_elt/6_communicative_language_teaching.htm
<http://web.cortland.edu/andersmd/cog/cog.html>

Irine Shubitidze

*Center for Civil Integration and
Inter-Ethnic Relations*

Second Language Teaching Strategies for Adults learners

ABSTRACT

Due to the actuality of the second language teaching in modern society, a number of researches are being conducted. The results are obviously subject of arguments through the opponents and proponents.

It should be mentioned that second language acquisition for adults is undoubtedly getting particularly important field through the linguists along with the rising socio-economical development requirements towards a society in our reality.

The article aims to present the second language teaching issues for adults. It will be discussed basic strategies/ methods and approaches to be used for second language teaching especially for adults, who have to learn second language for specific reasons later, then it is recommended to be learned.